

і глобалізацію як благо для України та її народу. Але ж вступ до ЄС як складової майбутньої світової держави суперечить споконвічній меті українського народу самостійного господарювання в незалежній державі. Інакше кажучи, менталітет космополітичної української еліти, якщо її ще можна назвати українською, та довірливого українського народу – несумісні. А щоб схилити народ до сприймання євроцентристських та глобалістських експериментів, еліта діє в дусі правового нігілізму, як складової менталітету, який сформувався протягом другого тисячоліття, тобто від Володимирового хрещення до «Бурі в пустелі», розвалу СРСР, знищення Югославії та окупації Іраку. І цій інтелігенції слід надувати про можливі наслідки і, звичайно, перевиховувати.

У будь-якому нормальному суспільстві є не тільки харизматичний лідер, але й традиції, чи закон. На Україні, можна з певністю стверджувати, існує менталітет, тобто «соціетальний інстинкт, психокультурне надбання століть, яке незрівнянно досвідченіше і мудріше за будь-які новоутворення». Але нашим політикам, які декларують бажання приєднатися до європейського способу життя, притаманне «роздвоєне мислення» (Врублевський В., Хорошковський В.), неспроможність досягти стабільності та злагоди. Надії у пересічних людей на починання влади постійно поєднуються із обранням президента.

Семенова А. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри юридичної психології та журналістики,
доктор педагогічних наук, доцент*

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

У підручнику «Дидактика» видання ієзуїтської колегії 1667 року відмічено: «Авторитет – це можливість карати, забороняти і управляти. Він по праву належить судді і досягається штучно. Але право буває не достатньою підставою, якщо до нього не додається відповідне мистецтво» (Лаврінченко О. А. Історія педагогічної майстерності : навч. пос. Для студ. пед. ВНЗ, аспірантів, вчителів / Олександр Лаврінченко. – К. : Богданова А. М., 2009. – 328 с.). Мистецтво тут розглядалося як висока категорія комунікативної/виховної взаємодії, провідною складовою професійної майстерності. Саме з цих стародавніх часів склалися й міфи про «ідеальний образ судді»:

1. Ідеальний суддя спокійний, не метушиться, незмінно в однаковому настрої. Він завжди стриманий, не проявляє сильних емоцій.
2. Ідеальний суддя не має упереджень. Для нього всі люди однакові. Він не може бути расистом та націоналістом.
3. Ідеальний суддя може і повинен приховувати свої дійсні відчуття від інших людей.
4. Ідеальний суддя однаково відноситься до всіх людей. У нього немає симпатій.
5. Ідеальний суддя здатний забезпечити порядок і спокійні, поважні, відкриті, стимулюючі пошук істини і справедливості відношення між учасниками судового процесу.

6. Ідеальний суддя у всьому ідеальний. Він ніколи нічого не забуває. У нього не буває перепадів настрою. Він не повертається до людей то позитивно, то негативно. Він не робить помилок.

7. Ідеальний суддя може пояснити будь-яку ситуацію. Він значно мудріший за інших людей.

8. Ідеальні судді завжди підтримують один іншого, виступають «одним фронтом» в судових позиціях, незалежно від особистих відчуттів, цінностей або переконань.

Резюмуючи вище перераховані міфи, можна говорити про те, що ідеальний суддя має все знати, все розуміти, бути кращім за будь-яку звичайну нормальну людину. Він зобов'язаний як би «взлетіти» над людською масою, демонструючи понад знання, яскравий талант, організаторські здібності, силу і повноту особи, уміння дбайливо і чуйно, справедливо відноситися до людей. Як бачимо – образ ідеального судді починає втрачати людські риси, все більш стаючи схожим на ангела... Проте значна кількість професійних суддів переконані в правильності, якщо не всіх, то більшості перерахованих міфів, відчайдушно прагнуть за життя піднятися до неба і хворобливо «ламають при цьому собі крила». Ми пропонуємо іншу модель «ідеального судді»: Ідеальний суддя – це щасливий суддя. Щасливою є та людина, яка живе у гармонії з собою та зовнішнім світом.

З таких позицій *майстерність*, як характеристика психологічного механізму успішної діяльності, є проявом творчої активності особи, а також високим рівнем професійної діяльності при характеристиці якості результату.

Усвідомивши проблему, майстер конструє розвиток ситуації, розраховуючи певні варіанти розгортання подій. Дуже важливо, що вибираючи підходи до вирішення ситуації, майстри шукають причину виникнення небажаних ситуацій у *собі*, тому кожне їх рішення є кроком до *гармонізації* своєї діяльності, до *самовиховання*.

Що криється за поняттям педагогічну майстерність? Коли ми прагнемо виявити витоки розвитку майстерності, усвідомити шляхи професійного самовдосконалення, доцільно сформулювати визначення цієї категорії так: *педагогічна майстерність – це комплекс особливостей особи, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на основі рефлексії*.

Під *процесами рефлексії* розуміють процеси, які супроводжують міжособистісне спілкування і дають можливість формувати уявлення про мотиви і наміри учасників спілкування, особливості сприйняття ними комунікативної ситуації. Процеси рефлексії забезпечують формування образу іншої людини і її розуміння. Це процеси сприйняття однією людиною «внутрішньої картини світу» іншої.

Рефлексивне управління ґрунтується не тільки на власних уявленнях про об'єкт, що вивчається, а також здатності зрозуміти точку зору іншого, імітуванні його роздумів, передбаченні можливих труднощів в його діяльності, розумінні механізмів сприйняття ситуації. Слід підкреслити, що процеси рефлексивного управління, так або інакше, властиві для різних видів професійної діяльності, пов'язаної з міжособистісними відносинами. Ступінь використання людиною в своїй професійній діяльності способів рефлексивного управління діяльністю інших людей якраз і свідчить про наявність і виявлення в ній педагогічного аспекту.

Грунтуючись на дослідженнях Н. В. Кузьміної (Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности / Кузьмина Нина Васильевна. – Л. : ЛГУ, 1967. – 183 с.), конкретизовані шість основних здібностей до педагогічної майстерності:

1) *комунікативність* – професійна здатність, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника, одержуючи задоволення від спілкування;

2) *перцептивні здібності* – професійна проникливість, спостережливість, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину;

3) *динамізм особистості* – здатність активно впливати на іншу особу;

4) *емоційна стабільність* – здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, виконувати саморегуляцію в будь-якій ситуації, незалежно від сили зовнішніх чинників, що провокують емоційний вибух;

5) *оптимістичне прогнозування* – прогнозування розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній і перетворення всієї структури особи шляхом впливу на позитивні якості;

6) *креативність* – здібність до творчості, здатність генерувати незвичайні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Шляхами досягнення педагогічної майстерності можна назвати такі:

1. Розвиток навичок диференціювати і адекватно інтерпретувати невербальну поведінку інших людей, розвивати уміння «читати по обличчю», розуміти «мову тіла», просторово-часові аспекти спілкування;

2. Розширювати особистий діапазон різних професійно-комунікативних засобів шляхом тренувальних вправ (розвиток ходи, постави, міміки, візуального контакту, організація простору), самоконтролю зовнішньої техніки;

3. Прагнути до того, щоб використання зовнішньої техніки відбувалося органічно з внутрішнім переживанням, як логічним продовженням професійного завдання, думок і відчуттів.

Теоретична та практична актуальність проблеми розвитку педагогічної майстерності обумовлена відсутністю в сучасних освітніх технологіях цілеспрямованих системних заходів щодо формування означених здібностей до педагогічної майстерності у навчально-виховній діяльності студентів-правознавців, їх специфіки на різних етапах навчального процесу, конкретизації питань щодо використання стратегій подальшого розвитку. Тому вивчення специфіки формування означених здібностей ще у процесі опанування майбутньою юридичною професією та визначення у подальшому шляхів самовдосконалення є досить важливим як для підготовки майбутніх юристів, так і при безпосередньому виконанню завдань пов'язаних із правовою діяльністю.

У цьому аспекті поділяючи думку Ш. Амонашвілі (Амонашвили Ш. А. Единство цели : пособие для учителя / Шалва Александрович Амонашвили. – М. : Превшение, 1987. – 208 с.), ідеал професійного щастя складається з досить простих фраз-складових: «Знай, до чого прагнеш!», «Не помилися!», «Не нашкодь!», «Постійно шукай в людині позитивні сторони її душі!», «Будь надією на справедливість!», «Даруй себе людям!».